

О. А. Кальниченко

ЗАКОХАНИЙ В ПЕРЕКЛАД: ІЗ СПАДЩИНИ ВАЛЕРІЯ ПОДМІНОГІНА

Збірник наукових праць В.О. Подміногіна з історії та теорії перекладу / Нар.укр. акад., [каф. теорії та практики перекладу ; авт.-упоряд. О. А. Кальниченко, Д. І. Панченко]. – Харків : Вид-во НУА, 2017. – 468 с.

Нарешті побачив світ **Збірник** наукових праць Валерія Олександровича Подміногіна (1956–2012), відомого українського історика та теоретика перекладу, перекладача з німецької мови, кандидата філологічних наук, який з 1998 року працював у Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія», спочатку як професор кафедри німецької філології та перекладу, з 2005 року як її завідувач, а з 2006 року очолював новостворену кафедру теорії та практики перекладу. Збірник містить 28 наукових праць лише з історії та теорії перекладу, написані в період з 2002 по 2012 роки, переважно в спів-авторстві з доцентом О. А. Кальниченко, хоча коло наукових зацікавлень і талантів Валерія Олександровича – вельми розмаїте, адже на початку наукової діяльності він займався питаннями темпоральної парадигми сучасної німецької мови й проблемами морфологічної варіативності, захистив у 1984 році у Київському університеті ім. Тараса Шевченка під керівництвом доц. А. Г. Совгири кандидатську дисертацію на тему «Перфектні форми в парадигмі модальних дієслів сучасної німецької мови», а разом з відомими німецькими науковцями Г. Коллером та М. Ніпель написав «Підручник німецької мови для початківців», який було у 1993 році видано у Франкфурті-на-Майні.

Та поділяючи позицію Антуана Бермана, що «найневідкладнішим завданням істинно сучасної теорії перекладу» є системний та добре структурований виклад історії перекладу», Валерій Подміногін основні зусилля спрямував на світову історію перекладу: від найдавніших згадок про переклад (статті «Найдавніші згадки про переклад», «Юдейська традиція перекладу», «Історія перекладу та перекладаць-

кої думки у Стародавньому Римі», «Витоки Західного перекладознавства: Ієронім Стридонський», «Переклад та поширення знань: на прикладі середньовічного латинського перекладу», «Історія перекладу та думок про переклад у середньовічній Англії (давньоанглійський період)», «Історія перекладу та перекладацької думки в Англії (ранній середньоанглійський період)», «Історія перекладу та перекладацької думки в Англії XIV ст.», «Від перекладачів: Мартін Лютер “Послання про переклад”») до концепції перекладу доби романтизму.

Остання тема Валерію Олександровичу, як випускникові Йенського університету, де й склалася класична концепція романтизму, була особливо близькою, і він їй присвятив чимало розвідок (зокрема, «Трактат Фрідріха Шлеєрмахера „Про різні методи перекладу” (“Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens”) та його значення для сучасного перекладознавства», «Питання форми перекладу у німецьких романтиків та пост-романтиків», «Есе „Місія перекладача” Вальтера Беньяміна про перекладність та „чисту мову” на тлі німецької перекладознавчої традиції» та «Дихотомія перекладацьких стратегій очуження та одомашнення в історії європейського перекладу».

Кілька публікацій Валерія Олександровича було присвячено загальним питанням історії перекладу (статті «Історія перекладу: предмет, проблеми та сучасний стан», «Історичні коріння перекладності», «Григорій Кочур та історія української перекладацької традиції: питання періодизації», «Історична роль перекладу у становленні національних мов»). Останнім часом його цікавила тема «Перекладачі – творці писемностей».

Перекладознавство Валерій Подміногін розглядав як герменевтичну дисципліну, тобто таку, що вирішує завдання, які переважно поступають не ззовні, від суспільства, а із середини самої дисципліни, що вважаються цікавими для науки заради самої науки. Як у дослідженні будь-якого наукового предмета, у вивченні перекладу головним завданням має бути його виокремлення з числа схожих явищ та видів діяльності, адже вивчення історії перекладу свідчить про те, що контури поняття „переклад” досі чітко не окреслені, досі залишається належно недослідженим те, як співвідноситься переклад із спорідненими явищами – переспівом, наслідуванням, адаптацією тощо. Саме на ці

явища та на такі феномени як явища само-перекладу та псевдо-перекладу на які донедавна перекладознавці звертали надто мало уваги й історія яких є суцільною «білою плямою», Валерій Олександрович звертав особливу увагу (статті «Переклад vs адаптація», «Переклад: категорія класична, прототип чи кластер?», «Псевдо- та само-переклад як області дослідження в історії перекладу»).

Валерій Олександрович був чуйною людиною і доброзичливим та глибоким рецензентом (прикладом такої рецензії може бути його рецензії «З хистом і не без глузду» на перший випуск нового перекладацького альманаху «Хист і Глузд: теорія і практика перекладу»), яка також наводиться у збірці.

Валерій Подміногін є співавтором низки навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів, серед яких слід відзначити «Історію перекладу та думок про переклад у текстах та коментарях: Ч. 1: Загальні питання. Стародавні часи» (2005 рік) та «Історію перекладу та думок про переклад у текстах та коментарях: Ч. 2: Пізня античність. Перекладачі – творці писемностей» (2015). До збірника включено «Короткий нарис з історії письмового перекладу» з частини першої, якою відкривався посібник.

Як людина стратегічного мислення, Валерій Олександрович вважав, що плідні дискусії з питань теорії перекладу, як і успішне навчання фаху, неможливі без запровадження до вітчизняного вжитку класичних перекладознавчих текстів. Перекладу таких текстів, приміткам до них та їхньому тлумаченню він приділяв першочергову увагу. Серед найважливіших його українських перекладів у цій царині слід назвати наступні: Ієронім Стридонський «Лист 57 до Паммахія про найкращий спосіб перекладу» (переклад з латини); Мартін Лютер «Послання про переклад»; Ф. Шлейєрмахер «Про різні методи перекладу» (“Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens”); Вальтер Беньямін «Завдання перекладача» (Die Aufgabe des Übersetzers). Тому в збірнику наводяться ці переклади разом з коментарями та примітками до них, що виконані спільно з Олександром Кальниченком. Також подано два одноособові переклади з Новаліса та Фрідріха Ніцше.

Та Валерій Подміногін перекладав не лише перекладознавчі тексти, а й художню літературу з німецької мови. Як зразок такого перекладу в збірнику наводиться його переклад російською мовою оповідання «Любовник» із збірки оповідань чільного сучасного німецького письменника Бернхарда Шлінка «Інший чоловік».

Збірник містить і спогади колишніх студентів професора Подміногіна, що додає книзі емоційної складової. На жаль, в ньому не вказано, що зібрала ці спогади про Валерія Олександровича доц. Івахненко (Пермінова) Антоніна Олександрівна. Також в збірнику наведено біографію Валерія Олександровича Подміногіна, список його основних наукових праць з перекладознавства та три фотографії, якість друку яких могла би бути кращою.

А загалом видання, яке рецензували завідувач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка Лада Володимирівна Коломієць, завідувач кафедри перекладознавства ім. Миколи Лукаша Олександр Володимирович Ребрій та очільник Всеукраїнської спілки викладачів перекладу, академік Академії наук вищої школи України, професор кафедри перекладознавства ім. Миколи Лукаша Леонід Миколайович Черноватий, вийшло вартісним і призначене для студентів, що навчаються за спеціальністю 035 Філологія (переклад), аспірантів, дослідників, викладачів, перекладачів та всіх, хто цікавиться перекладом та історією.